



Taş ve kilin yarattığı medeniyet

Assur Krallığı sadece eski uygarlıklardan biri değildir, kendisinden önceki medeniyetlerin kurucu etkisinden de mükemmelen yararlanmışır. 'Assurlular' adlı kolektif çalışmada Kültepe ile de karşılaşılıyor, Hattuş ile de buluşuyoruz. Taş ve kil kalıntıları ince ve gelişmiş bir medeniyetin izleri olarak karşımıza çıkıyor.

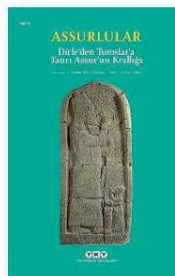
Bir taş ve kil uygarlığı sayılsa yeridir Assurlular. "Tarih ve kültüre dair bilgileri kil ve taş gibi malzemeler üzerine işledikleri" için böyledir bu. Türkiye dahil, Irak, Suriye, İran, Ürdün, Lübnan, İsrail'in içinde bulunduğu pek çok ülkeye yayılmış durumdadır Assur izleri. MÖ 2. binyılın başlarında kurulan krallığın arkeolojik keşfi 19'uncu yüzyıla kadar uzanır. Bu keşif "Paris ve Londra'da bir yandan halkı eğiten bir yandan da imparatorlukların dünyayı sarsan gücünü ortaya koymayı amaçlayan büyük müzelerin kurulmasıyla aynı zamana rastlar". **Çünkü yeni dünya krallıkları adeta geçmişin hamiliğine soyunurlar. Müzecilik yeni çağın güç ve iktidar odağıdır. İşin ekonomik tarafı bir yana, bu çağ boyunca Ortadoğu başta olmak üzere dünyanın pek çok yerinden arkeolojik eser akışı yaşanmıştır Avrupa'ya.** Hasılı, Assur keşfi salt bilimsel, arkeoloji dünyasına dair bir gelişme değildir. Belki (sadece soru) bizde Arkeoloji Müzesi'nin kuruluşu da kültürden çok politik bir hamledir.

Asıl 'anayurdu bugünkü Kuzey Irak' olan Assur Krallığı, sadece eski uygarlıklardan biri değildir. İklim yanında kendisinden önceki medeniyetlerin kurucu etkisinden mükemmelen yararlanmışır. Dicle'den Toroslar'a kadar yayılım gösteren Anadolu içinde, ticaret ve 'kolektif hükümet geleneği olan bir kent devleti' olma karakterini birleştirmiş, Eski, Orta ve Yeni Assur olmak üzere üç ana döneme yayılmıştır. **Birbirinden değerli yazarlar bu dönemleri ve onların dinamiklerini inceliyorlar 'Assurlular'da.** Kültepe ile de karşılaşılıyor, Hattuş ile de buluşuyoruz. Taş ve kil kalıntıları ince ve gelişmiş bir medeniyetin izleri olarak karşımıza çıkıyor. Tanrı heykelcik-

leri, çivi yazısı tabletler, steller (dikili taş anıtlar) arkeolojik yerleşim alanları, kalay, bakır, altın, gümüş ve tekstil ürünleri ticaretine dair belgeler, tapınaklar... Çalışma her yönden Assur'u tekrar tekrar önümüze seriyor.

Ortadoğu'nun neredeyse her bölgesi ama en çok da Anadolu (Melid, Frig ve Lidya'ya dek etkileri uzanan) bu ilginç uygarlığın izlerini sürmeye çok elverişli. Salt taş steller ve oraya yansıyan çizimler çağrışım kaynakları gibi. Çivi yazısı tabletler ise içerikleri yanında insanlığın görsel mirasının şiiri derecesinde. Herhalde çivi yazısı metaforik içeriğiyle bu kalıtın ışıltısını duyurur hâlâ. Ayrıca rakibi veya çağdaşı Urartular da şekillendirmiş bir uygarlık Assur. Urartu'nun Assurcadan geldiğini bilmek bile yeterlidir bu konuda.

Eğer Assur uygarlığı taş ve kili bu denli etkin kullanmasaydı zaman çoktan onun izlerini de bürüyüp geçerci. Ama yazı ve görsellik, sadece onlara has bir gelişme olmaktan çıkıp insanlığın ortak havuzuna akıyor. Biraz geri çekilip meşhur Suppiluliuma heykelinin gözlerine baktığımızda bir anda E. Munch'ü görmüş gibi oluruz. **Medeniyetler beşiği sayılan Anadolu'da Assur izleri olmasaydı (1400 yıllık kesintisiz bir uygarlık söz konusu), herhalde daha az öykü kalırdı geriye. Kil ve taş, kurduğu kadar açıklar da.**



ASSURLULAR
DICLE'DEN
TOROSLAR'A
TANRI ASSUR'UN
KRALLIĞI
Çeviren: Kemalettin
Köroğlu, Selim Ferruh
Adalı
Yapı Kredi Yayınları,
2020, 440 sayfa, 30 TL.